

ILLUSTRATIE: HEIN DE KORT VOOR HET FINANCIËLE DAGBLAD

SAMENLEVING

De minister staat armoedebestrijding in de weg

Een slim politicus gebruikt een strenge wet als excuus voor politiek falen. Deze wetmatigheid uit politiek Den Haag leidde de afgelopen jaren al tot diepe maatschappelijke drama's, zoals het toeslagenschandaal.

Hierbij volgden de Belastingdienst en de Bestuursrechter de wet te star, en werd weggekeken van de reële problemen van mensen in financiële verdrukking. Politici gebruiken ook geregeld de privacywet AVG als zondebok.

Eerder deze maand verklaarde Carola Schouten, minister voor Armoedebestrijding, dat tienduizenden ouderen geen aanvulling op hun AOW tot het bijstandsniveau ontvangen. Ook al zou de Sociale Verzekeringsbank wel kunnen weten wie zij zijn, de AVG zou het onmogelijk maken de ouderen proactief te benaderen.

Dat klinkt weliswaar logisch, maar het is aperte onzin. De AVG biedt juist ruimte aan de politiek om privacy in gerechtvaardigde gevallen opzij te schuiven voor een groter goed, zoals de volksgezondheid of armoedebestrijding. Door de AVG onterecht als schamplap te gebruiken, schaden politici als minister Schouten bovendien de maatschappelijke legitimiteit van privacybescherming.

SCHRIJNEND AANTAL

In Nederland krijgen tienduizenden ouderen geen volledige AOW-uitkering, bijvoorbeeld omdat zij een gedeelte van hun leven in het buitenland woonden. Velen hebben recht op aanvulling van hun AOW tot bijstandsniveau en kunnen daarvoor aanspraak maken op de Aanvullende inkomensvoorziening ouderen (AIO).

Eind 2019 stelde de Algemene Rekenkamer in haar rapport 'Ouderdomsregelingen ontleed' vast dat ongeveer de helft van die ouderen geen beroep doet op de AIO en dus geen aanvulling ontvangt. Dat kwam destijds neer op 34.000 tot 51.000 huishoudens: een fors en schrijnend aantal.

Hoewel de Sociale Verzekeringsbank goed kan inschatten welke huishoudens daarvoor in aanmerking komen, zou de informatie-uitwisseling met de UWV (die dat faciliteert) niet kunnen doorgaan —

➔ De AVG wordt geregeld door politici gebruikt als schamplap

➔ Privacy kan voor een groter goed echter soms wijken

➔ Bij de aanpak van armoede onder ouderen kan minister Schouten daarom niet achter de AVG schuilen

De bestrijding van armoede onder ouderen stukt niet door privacy, maar door politieke en ambtelijke inertie

vanwege de privacywetgeving.

In haar rapport adviseert de Algemene Rekenkamer dan ook 'te onderzoeken onder welke condities kan worden voldaan aan de privacywetgeving, zodat de SVB het niet-gebruik van de AIO doelmatiger en doeltreffender terug kan dringen. (...) Ook een aparte wettelijke basis is hiervoor een mogelijkheid.'

De Algemene Rekenkamer slaat de spijker op de kop. De Europese Algemene Verordening Gegevensbescherming is precies wat de titel belooft: een algemene wet die de privacy beschermt, en er bijvoorbeeld voor zorgt dat overheidsinstanties uw gegevens niet zomaar delen.

Privacy is een grondrecht, maar met uitzondering van het verbod op foltering en discriminatie, is geen enkel grondrecht absoluut. In kernartikel 6 van de AVG staat dan ook dat de overheid regelgeving kan aannemen die afwijkt van de basisbescherming die de AVG biedt. Die maatregel hoeft niet eens te worden vastgelegd in een wet in formele zin, met een lange weg door de Staten-Generaal.

Minister Schouten kan ook een beleidsregel uitvaardigen zonder parlementaire tussenkomst. Dit kan gebeuren op basis van een al bestaande wet, zolang de gegevensdeling maar duidelijk, nauwkeurig, voorspelbaar en proportioneel is geregeld. Daarbij zijn waarborgen tegen misbruik noodzakelijk. Zo'n beleidsregel hoeft geen kwestie van jaren van wetgeven te zijn, maar eerder van een paar maanden concentratie.

PRIVACYBOETES

Minister Schouten stelde onlangs dat 'het vervelende is, dat (de AVG, red.) ons op dit moment ook belemmert als we de goede dingen willen doen, om de juiste mensen goed te bereiken' (Leidsch Dagblad, 17 maart). Haar voorzichtige voorstel is nu om het debat aan te gaan met de Kamer.

Kortom, ruim twee jaar na de bevindingen van de Algemene Rekenkamer heeft de politiek nog niets bereikt, terwijl de oplossing voor het opraken ligt. De armoedebestrijding onder ouderen stukt niet door privacy-overwegingen, maar

door politieke en ambtelijke inertie.

In het lezenswaardige evaluatierapport van de Tweede Kamer van 15 januari 2021, getiteld 'Twee jaar toepassing van de AVG', komt ook een ander veelbesproken voorbeeld ter sprake. Al jarenlang verzucht de medische wereld dat de AVG, en de strenge uitleg daarvan door de Autoriteit Persoonsgegevens, kankeronderzoek op basis van medische dossiers met behulp van innovatieve technieken als kunstmatige intelligentie frustreert.

In de sector bestaat zoveel onduidelijkheid over de AVG en zoveel angst voor privacyboetes, dat levensreddende innovaties moeizaam op gang komen. Het evaluatierapport benoemt ook dat zusterministeries in Denemarken en België allang met duidelijke richtlijnen zijn gekomen over medisch onderzoek en privacy. De grote vraag die opdoemt is, waarom de Nederlandse overheid de ruimte die de privacywet laat voor sectorspecifieke regels nog niet heeft benut.

Is de AVG een politieke schamplap, snappen ambtenaren de privacywet wel, is het luiheid of speelt er iets anders? Minister Schouten mag het weten. Maar ondertussen leven tienduizenden ouderen al jaren onder het sociale bestaansminimum, terwijl zij wél recht op hebben op AOW-aanvulling.

Privacy en de AVG zijn hier onschuldig: niets of niemand anders dan de minister is aan zet. Zij is uiteindelijk verantwoordelijk voor de schrijnende armoede onder tienduizenden ouderen. Die armoede moet voortvarend en gericht aangepakt worden. Slimme politiek vereist proactief handelen, geen excuses achteraf.

Axel Arnbak is advocaat bij De Brauw Blackstone Westbroek en onderzoeker aan het Instituut voor Informatierecht van de UvA. Hij staat als advocaat in collectieve acties zowel eisers als gedaagden bij.

